

OSMANLI KLASİK DÖNEMİ'NDE BALKANLAR'DA BİR EYÂLET-İ MÜMTÂZE ÖRNEĞİ OLARAK CEZÂYİR-İ SEB'A-İ MÜCTEMİA CUMHURU

*Cezayir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuri (Seven Islands Republic) as a
Eyâlet-i Mümtâze in Balkans of Ottoman Classical Period*

*Ayhan CEYLAN**

Giriş

Üç kıtaya uzanan ve altı asrı aşan Osmanlı yönetimi süresince hâkimiyet sahasında farklı coğrafya, din, dil, mezhep, idare ve kültüre sahip toplum ve devletler yer almıştır. Merkez ve taşra yönetimi bu süre zarfında değişiklikler göstermiş, aynı dönemde taşranın değişik bölgelerinde farklı idarî rejimler uygulanmıştır. Osmanlı klasik döneminde bazı eyâletler imtiyâzlı bir statüde yönetilmişlerdir. Siyasî, coğrafi, etnik, dinî ve sosyal şartlar bu idarî birimlerin normal eyâletlerden ayrı ve nispeten kendi içlerinde de farklılık gösteren ayrıcalıklı bir statüye kavuşturulmasını beraberinde getirmiştir. Özellikle, merkeze uzaklıkları veya merkezî denetim ve kontrolün dışına çıkmaları yahut siyasî şartları klasik dönemde hukuken ya da fiilen bu birimleri farklı bir yönetime tâbi kılmada etkili olmuştur.

Osmanlı Klasik Döneminde Erdel, Dubrovnik, Eflak ve Boğdan gibi imtiyâzlı eyâletlere Balkan Coğrafyasında Rumlar'ın oluşturduğu adalar olan Ege Denizi'ndeki Nakşa Dükalığı ile Adriyatik Denizi'yle Akdeniz'in kesiştiği bölgede yer alan Cezayir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuri'nda rast-

* Prof. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi Anabilim Dalı.

lanmaktadır. Bildiri, Osmanlı Klasik Döneminde, Balkanlar'da imtiyâzlı bir yönetime tâbi tutulan Cezâyir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuri'nun idaresini Osmanlı Arşiv belgeleri ışığında ele almayı hedeflemektedir. Bildirinin sonuna Cezâyir-i Seb'a Cumhuri'nun kurucu muâhedeşi, bandırası ve mührü eklenmiştir.

I- Osmanlı Klasik Dönemi'nde Bir İdarî Tarz Olarak Eyâlet-i Mümtâze

Osmanlı İmparatorluğu, Anadolu, Balkanlar, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve kısmen Kafkasya'yı kapsayan geniş topraklarda siyasî, idarî, ekonomik, dinî ve kültürel gelenekleri ve yapıları kendisinden ve birbirlerinden farklı toplum ve bölgeleri hâkimiyeti altına almıştı. Farklı toplum ve devletlerin imparatorluğun bünyesine katılması, bir yandan merkezî otoritenin öte yandan mahallî şartlara uyum sağlayacak bir sistemin oluşturulmasını gerektirmekteydi. Birbirine zıt bu iki faktörün etkisiyle merkezî otorite ve taşradaki mahallî şartlar arasında denge kurulması gerekliliği¹ ve devletlerarası ilişkilerin ortaya çıkardığı siyasî şartlar sonucunda imparatorluk bünyesinde farklı idare tarzları ortaya çıkmıştı.

Osmanlı Devleti egemenlik sahasında genel olarak merkez ve taşra teşkilatından, taşra teşkilatı da, klasik dönem ve Tanzimat döneminde; genel idarî düzen ve istisnâî düzenden oluşmaktadır. Taşranın genel idarî düzeniyle; istisnâî yapı dışında kalan, statüsü hukukî düzenlemelerle belirlenmiş, Osmanlı taşrasında hâkim olan esas idarî yönetim sistemi kastedilmektedir. Bu sistem, nispeten birbirinden farklı olmakla birlikte, gerek klasik dönem gerekse Tanzimat döneminde taşrada uygulanan asıl düzeni temsil eder. İstisnâî idare klasik dönemde, mümtâz eyâletler, hükümet ve yurtluk-ocaklık sancaklar ve Hicaz Bölgesi'nde; Tanzimat döneminde ise, mümtâz eyâletler, imtiyâzlı Cebel-i Lübnan Sancağı, "elviye-i müstakille" denilen bazı müstakil sancaklar ile İstanbul ve çevresinde uygulanmıştır.

¹ Fatma Acun, "Klasik Dönem Eyâlet İdare Tarzı Olarak Timar Sistemi ve Uygulaması", *Türkler*, 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 899.

Statüsünü merkezî sistemle olan ilişkilerin belirlediği klasik dönemdeki genel taşra idaresi; ülke yönetimine ilişkin genel karar alma, yürütme ve kaza yetkilerinin esas olarak merkezî yönetim tarafından belirlendiği, mülkî birimlerin yöneticilerinin ve adlî temsilci kadınının merkez tarafından atandığı yönetim şeklini ifade eder. Osmanlı Devleti, merkez dışındaki yönetimini, belli bir arazi rejimi, bununla bağlantılı ekonomik ve askeri bir düzen uyarınca gerçekleştiriyordu². Genel idarî düzen, genel olarak, merkeze yakın, merkezî denetim ve kontrolün sağlanabildiği ve tımar sisteminin yürürlükte olduğu Anadolu ve Balkanlar'da geçerli olan yapıydı.

Taşrada istisnâî bir idare tarzı olarak eyâlet-i mümtâze; Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı, klasik veya Tanzimat sonrası dönemlerde kanunnâmeler veya nizâmnâmeler ile öngörülen taşra genel idarî düzeninden farklı, statüsü, anlaşma, imtiyâz fermanları veya özel nizâmnâmeler ile belirlenen yerler hakkında kullanılan bir tabirdir. Bu tarz birimler için; “eyâlât-ı mümtâze” ve “eyâlât-ı muhtâre” yanında “vilâyât-ı mümtâze” ve “vilâyât-ı muhtâre” ifadeleri de kullanılmaktadır³.

“Eyâlet-i mümtâze”, Tanzimat sonrası literatüre yerleşen bir kavramdır. Ancak, kavramın Tanzimat sonrası dönemde yerleşmesi imtiyâzlı eyâletlerin Tanzimat sonrası ortaya çıktığı anlamına gelmemelidir. Tanımda da yer verildiği üzere imtiyâzlı eyâletler Osmanlı klasik döneminde de görülmektedir. Bununla birlikte “eyâlet-i mümtâze”yi Tanzimat sonrası döneme ait bir uygulama olarak algılamaya götüren bazı gerçekliklere işaret edilebilir. Gerçekten Osmanlı Devleti'nde çeşitli nedenlerle tevhîh edilen bu statü, daha çok ayaklanmalar ve ulusal hareketler sonucu toprak kaybının yaşandığı Tanzimat sonrası dönemde verilmiştir: Bir yönüyle, bağımsızlık öncesi tanınan otonom bir statü, mecbur kalınan ve devlete bağlılığın ancak bu konumla bir müddet daha sürdürülebileceği bir ara çözüm formülü olarak görülmüştür. Nitekim bu vilâyetler zamanla elden çıkmışlardır. Esasen, Bâbiâli'deki Eyâlet-i Mümtâze Kalemî'nin

² Yıldızhan Yayla, **Anayasalarımızda Yönetim İlkeleri Tevsi-i Mezuniyet ve Tefrik-i Vezâif**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayını, İstanbul 1982. s. 7.

³ Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, I-III, MEB, İstanbul 1993, C.I, s. 577; Midhat Sertoğlu, **Osmanlı Tarih Lugatı**, İstanbul 1986, s. 106.

Tanzimattan sonra kurulmuş olması⁴ da kavram ve uygulamayı Tanzimat sonrasıyla irtibatlandırmada etkili olmuştur.

Konuyla ilgili kaynaklarda eyâlet-i mümtâze isimlerinde farklılıklara rastlanabildiğinden⁵, bu statüyü kazanmış vilâyetler için tam bir liste vermek kolay gözükmemektedir. Bu konuda, gerek Klasik gerekse Tanzimat Dönemleri için kesin bir liste verebilmek için bu mahiyette görülebilecek vilâyetlerin tek tek incelenmesi gerekmektedir.

Mümtâz eyâletler, tek bir tip, kendi içinde eş yapılı birimlerden oluşan bir bütün olarak da görülmemektedir. Fiziki boyutları farklı olduğu gibi, hukukî nitelikleri de aynı olmamış, hatta aynı da kalmamıştır. Mümtâz eyâletler, genel olarak değerlendirildiğinde daha çok devletlerarası ilişkilerin ortaya çıkardığı siyasî-idarî bir statü görünümündedir. Böyle bir statü, genel olarak, devletin daha güçlü olduğu klasik dönemde-zorunlu da kalınsa- rızaya dayalı iradî bir tercihin sonucu iken, Tanzimat sonrasında ise gelişen devletlerarası ilişkilerin zorladığı hatta dayattığı mecbur kalınan bir seçeneği yansıtır niteliktedir⁶.

Eyâletlere tanınan imtiyâzlar birbirlerinden farklı olsa da imtiyâz statüsü, genel olarak;

⁴ Eyâlât-ı mümtâze sûretinde idare olunan mahallin muâmelât ve muhâberâtının merâci-i müteaddide vasıtasıyla ifası müşkilâtı celp edeceğinden daire-i sadârette bir kalem-i mahsûs teşkil olunarak muâmelât ve muhâberâtın intizam altında idare olunması kararlaştırılmıştır (**Vilâyât-ı Mümtâze ve Muhtâre Kalemî Muâmelâtı**, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, T.Y. 11095).

⁵ Kaynaklar için bkz. İbrahim Hakkı, **Hukuk-ı İdare**, cild-i evvel, 2. tab, İstanbul 1312, s. 85-120; Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, VIII. Cilt, 4. Baskı, Ankara 1995, s. 312-316; İsmail Hakkı, **Hukuk-ı İdare**, İstanbul 1328, s. 332; İlber Ortaylı, **Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi**, 4. Baskı, Cedit Neşriyat, Ankara 2012, s. 255-260; Sertoğlu, **Osmanlı Tarih Lugatı**, s. 106; Abdurrahman Şeref, **Tarih-i Devlet-i Osmaniye**, cild-i evvel, İstanbul 1309, s. 359-363; M. Âdil, **Mukayeseli Hukuk-ı İdare Dersleri**, Birinci Kitap, Selanik 1327, s. 384-385, 429-456; Ekrem Buğra Ekinci, "Osmanlı İdaresinde Adem-i Merkeziyet ve İmtiyazlı Eyaletler", **Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları**, Sayı 6, Yıl 2008 (Güz), s. 56-82.

⁶ Yayla, **Anayasalarımızda Yönetim İlkeleri**, s. 102-107; Ekinci, Osmanlı İdaresinde Adem-i Merkeziyet, s. 44.

- Eyâletin yönetiminin verâset usulüyle belirlenen hanedan ailesine veya yerel halkın farklı kesimleri tarafından seçilip onaylanan kimselere verilmesi,
- Devlete maktu bir ödeme yapılması, sikkede padişahın adının yer alması, sefer zamanında asker verilmesi ya da askerî yardım yapılması, hutbe okunuyor ise halife sıfatıyla Osmanlı padişahlarının isminin zikredilmesi,
- Eyâletin konumuna göre; hukukî, mülkî, mâlî alanları kapsayabilecek şekilde iç işlerinde serbestçe düzenleme yapılabilmesi,
- Osmanlı Devleti'nin sözleşme siyasetine ve hükümranlık haklarına hâlel getirmemek şartıyla yabancılarla sözleşme akdedilmesi, hatta konsolos/elçi gönderme veya bulundurma yetkilerini ihtiva etmektedir⁷.

II- Cezâyir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuriyeti Üzerinde Osmanlı Hâkimiyeti

Birinci derece kaynak niteliğindeki Osmanlı tarih ve belgelerinde; “Cezâir/Cezâyir-i Seb'a”, “Cezâir/Cezâyir-i Seb'a Cumhuriyeti” veya Cezâir/Cezâyir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuriyeti” olarak yer alan “Birleşik Yedi Ada Cumhuriyeti”, Osmanlı-Rus ittifak sonrası 1800 yılında kurulmuştur⁸. Korfu, Kefalonya, Zanta, Ayamavra, Çuka, İtaki ve Pakso adalarından meydana gelen ve nüfusunun çoğunluğunu Rumlar'ın oluşturduğu Cumhuriyet, Mora yarımadasının kuzeybatısında, Arnavutluk'un güneyinde ve Adriyatik Denizi'yle Akdeniz'in kesiştiği bölgede yer almaktaydı⁹.

Adaların çoğu XIV. yüzyıl sonunda Venedik Cumhuriyeti'nin hâkimiyetine girmiş, Fatih ve Kanunî dönemlerindeki seferler sonra-

⁷ Sertoğlu, **Osmanlı Tarih Lugatı**, s. 106.

⁸ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)**, **Cevdet Hariciye Tasnifi (C.HR.)**, 94/4691, 8 Zilkade 1214; **BOA**, **Hatt-ı Hümayun Tasnifi (HH.)**, 176/7677, 18 Zilkade 1214; **Tarih-i Cevdet**, Tertib-i Cedit, 2. Tab., Dersâadet, 1309, s.51.

⁹ Ali Fuat Öreç, “Yedi Ada Cumhuriyeti”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)**, C. 43, İstanbul 2013, s. 384.

sında adaların bir kısmında Osmanlı egemenliği sağlansa da kalıcı bir üstünlük oluşturulamamış, adalar Venedikliler ile Osmanlılar arasında sıkça el değiştirmiştir. Fransa'nın menfaatleri icabı Akdeniz'e inmek istemesi, Avusturya ile Fransa arasında 1797 yılında yapılan Campo-Formio Antlaşması gereği Venedik'e ait Arnavutluk kıyısındaki topraklarla Yedi Ada'nın Fransa'ya bırakılarak Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne komşu olması, Akdeniz'de büyük devletlerin rekabeti ve Fransa'nın Mısır'ı işgali Avrupa'da Fransa'ya karşı Rusya, İngiltere ve Osmanlı ittifakını meydana getirmiştir. Üç müttefik ülkenin donanması Fransızlar'a karşı Akdeniz'de bir araya gelmiş, Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa ile bazı Rumeli Paşalarının askerî desteği sonrası Yedi Ada'nın tamamı Mart 1799'da müttefiklerin eline geçmiştir¹⁰.

1801'de İngiltere ve 1802'de Fransa antlaşmalar yaparak veya antlaşmalara dayanarak Cumhuriyet'i tanımışlardır. Rusya ile Fransa arasında 1807 yılında imzalanan Tilsitt Antlaşması'nın gizli hükümler gereği Yedi Ada Fransa'ya bırakılmış, Fransızlar'ın hukukî egemenliği 1815 Viyana Kongresine kadar sürmüştür, sonrasında adalar İngilizler'in eline geçmiştir. Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında 1919 yılında yapılan antlaşma ile Yedi Ada İngiltere'ye bırakılırken, Preveze, Parga, Voniça ve Butrinto Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır¹¹.

¹⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Arşiv Vesikalarına Göre Yedi Ada Cumhuriyeti", **Bellekten**, Türk Tarih Kurumu, C. I, S. 3-4, Ankara 1937, s. 627-632; Johann Wilhelm Zinkeisen, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, I-VII, çev. Nilüfer Epeçeli, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2001, C.VII, s. 62 vd.; Kahraman Şakul, "Osmanlılar Fransız İhtilâline Karşı: Adriyatik ve İtalya Sularında Osmanlı Donanması", **Nizâm-ı Kadîm'den Nizâm-ı Cedid'e III. Selim ve Dönemi**, İstanbul: İSAM Yayınları, 2010, s. 256-313; Salma Arfaoui, **Akdeniz'de Bir Uluslararası Çekişme Alanı: Yedi Ada Sorunu (1797-1815)**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014, s. 13 vd.; Örenç, "Yedi Ada Cumhuriyeti", s. 384.

¹¹ Zinkeisen, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, VII, s. 64; Uzunçarşılı, "Arşiv Vesikalarına Göre Yedi Ada Cumhuriyeti", s. 639; Örenç, "Yedi Ada Cumhuriyeti", s. 386;

III- Cezâyir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuriyeti'nin Eyâlet-i Mümtâze Statüsü

Yedi Ada hâkimiyet sahasına alınınca Osmanlı Devleti ile Rusya arasında idarî statüsünü belirlemeye yönelik görüşmelere başlanmıştır. 8 Zilkade 1214/3 Nisan 1800'de Osmanlı ve Rus delegelerinin katılımıyla Dersaadet'te akd ve tanzim olunan Ahidnâme-i Hümayun 2 Eylül 1800'de III. Selim tarafından tasdik olunmuştur. Antlaşma bir mukaddime, on iki madde ve hâtimedden oluşmaktadır. Ahidnâme hükümlerine göre¹²:

- 1- Venedik'ten ayrılan adalar, Dubrovnik Cumhuriyeti benzeri Devlet-i Aliyye'ye tâbi bir cumhuriyet olarak ada halkının ileri gelenleri tarafından idare olunacaktır. Mevcut Rus İmparatoru ve sonrasında gelenler Cumhuriyetin bütünlüğüne, müzâkere ile kararlaştırılacak idaresinin korunmasına ve tanıyacak imtiyâzların devamına kefil olacaklardır. Osmanlı sultanları Cumhuriyetin, "hâkim, hâmi ve metbû" konumunda olup, Cumhuriyet de Osmanlı Devleti'nin, "tâbi, mahkûm ve mahmûsi" olarak muâmele görecektir.
- 2- Korfu, Kefalonya, Zanta, Ayamavra, Çuka, İtaki ve Pakso ile Mora ve Arnavutluk sahilleri karşısında yer alarak hâkimiyet sağlanan büyük-küçük, ma'mur olan olmayan Venedik Cumhuriyeti'nden ayrılan ne kadar ada varsa Osmanlı Devleti'ne tâbi olarak "Cezâyir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuriyeti" adıyla anılacaktır. Cezâyir-i Seb'a Cumhuriyeti, mülkî, dâhilî nizâm ve ticarî işlerde Dubrovnik Cumhuriyeti reayası hakkında geçerli olan tüm imtiyâzlara mazhar olacaktır. Cumhuriyet'in dâhilî yönetimi Osmanlı Devleti ile Rusya arasında bil-ittifak tanzim edilecek düzenlemeler ile kararlaştırılacaktır.
- 3- Cezâyir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuriyeti Osmanlı Devleti'ne tâbi olması cihetiyle gereken sadakati ve bağlılığı korumak

¹² Muâhede hükümleri için bkz. **BOA, C.HR.**, 94/4691; **BOA, HH.**, 176/7677; **Muâhedât Mecmuası**, C.IV, 1298, s.28-34; Arfaoui, **Akdeniz'de Bir Uluslararası Çekişme Alanı: Yedi Ada Sorunu (1797-1815)**, s.82-85.

ve sürdürmek şartıyla tüm dâhilî ve hâricî işlerle ilgili kuralarda Dubrovnik Cumhuriyeti halkının sahip olduğu hak ve imtiyâzlara mazhar olacaklardır. Osmanlı Devleti'nde ticaret yapan veya ikamet eden Cumhuriyet reayası, konsolosları veya konsolos vekillerinin idaresinde bulunacaklar, can ve malları için Dubrovnikiiler hakkında geçerli olan kurallar uygulanacaktır. Dubrovnikiiler'in gemi ve tüccarının Garp Ocakları korsanları karşısındaki himâyelerine Yedi Ada Cumhuriyeti de sahip olacaktır.

- 4- Cezâyir-i Seb'a, Osmanlı Devleti'ne tâbi ve himâyesini kabul ederek maktu' olarak her üç senede bir 75.000 kuruş cizye edasına mükellef olacak, bu vergi elçiler göndermek suretiyle Hazine-i Âmire'ye teslim edilecektir. Bu meblağdan başka her hangi bir vergi alınmayacaktır.
- 5- Adalarda mevcut kale ve istihkâmlar yeni kurulan Cumhuriyet'e teslim edilecek ve buraların muhâfazası amacıyla yerleştirilecek askerler ve tayin suretleri Cumhuriyet halkı tarafından belirlenecektir. Ancak mevcut sefer hâli sebebiyle, ada halkının rızasını alarak iki devlet emniyet amacıyla ihtiyaç duydukları sayıda ve vakte kadar bu kalelerde asker bulunduracaklar, yeni bir sefer halinde buradaki kaleleri askerden tamamen boşaltacaklardır.
- 6- Cezâyir-i Seb'a Cumhuriyeti'nin tüccar ve kaptanları eskiden sahip oldukları gibi Karadeniz'de ticaretlerini kendilerine ait bayraklarıyla yapabileceklerdir.
- 7- Yedi Ada mensupları bulunduğu bölgedeki denizlerde emniyet içinde serbestçe ticaret yapabilecekler, ancak sınır oldukları devletlerle daha önceden yapılan ahidnâme hükümlerine uymaya özen göstereceklerdir.
- 8- Venedik'den ayrılan Preveze, Parga, Voniça ve Butrinto gibi yerlerle buralara bağlı ve uzantıları mekânlar Arnavutluk'a yakın olmaları hasebiyle Osmanlı Devleti'ne bağlanacaktır. Buraların ahâlisi hıristiyan mezheplerine mensup olduklarından Eflak ve

Boğdan memleketlerinde câri olan âyin ve ihkâk-ı hakka dâir imtiyâzlardan yararlanacaklardır. Aynı şekilde hukuk davaları, siyasi işler, mülkiyet ve miras hakkı konularında beldelerinde daha önceden geçerli olan kurallar uygulanmaya devam edecektir. Eflak ve Boğdan'da olduğu gibi buralarda müslümanların mülk edinmeleri ve yerleşmeleri yasaktır. Osmanlı Devleti'ne tâbi olduğundan bölgeye müslüman zâbitlerin gönderilmesi câiz olmakla birlikte, zâbitlerin rütbeleri, zâbitliğin icrâ sureti ve zâbitlerin ikâmet yeri Cezâyir-i Seb'a'nın görüşünün alınmasıyla Devlet-i Aliyye tarafından belirlenecektir.

- 9- Yukarıda ismi geçen yerlerde oturan reayanın dini âyinlerinin eskiden olduğu gibi sürdürüleceği Devlet-i Aliyye tarafından taahhüt edilmektedir. Kiliselerin tamiri, yeni kilise yapımı ve çan çaldırılmasında reayaya asla engel olunmayıp, tam olarak izinlidirler.
- 10- Preveze, Parga, Voniça ve Butrinto gibi yerlerle buralara bağlı ve uzantıları mekânlarda oturan reayadan mu'tedil bir vergi alınacak, bunun daha önce Venedik Cumhuriyeti'ne ödediklerinden fazla olmayacağını Osmanlı Devleti taahhüt edecektir. Fransa'nın işgali ve sonrası yaşadıkları zorluklar dikkate alınarak muâhedenin imzası tarihinden başlayarak adı geçen adaların reayası iki sene boyunca vergiden muaf tutulacaktır.
- 11- Rus İmparatoru Venedik'ten ayrılan adalar ile karada buralara bağlı yerlerin mülkiyetine dâir, iki, beş, yedi ve sekizinci maddelerde belirtilen antlaşma hükümlerinin gerek müttefik devletler ve gerekse anlaşmaya davet edilecek diğer devletler tarafından kabul edilmesi hususunda gayret gösterecektir.
- 12- Muâhede Osmanlı Padişahı ve Rus İmparatoru tarafından tasdik olunacak, tasdiknâmeler iki buçuk ay veya daha erken bir zaman içerisinde İstanbul'da mübâdele olunacaktır.

Muâhedenin ikinci maddesinde yer alan Cumhuriyet'in dâhili yönetimini belirlemeye yönelik görüşmeler Ada delegelerinin katılımıyla

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında gerçekleşmekle beraber zamanla sürece İngiltere de dâhil olmuştur. Yedi Ada, Venedik Cumhuriyeti'nin ve Fransa'nın egemenliği altında olduğu dönemden itibaren cumhuriyet idaresine âşınaydı. Osmanlı Devleti imtiyâzlar vererek yönettiği Eflak-Boğdan ve özellikle Dubrovnik'deki idarî statüyü esas alarak, Adaların cumhuriyet yönetimine olan alışkanlarını ve egemenliğine geçen yerlerdeki eski sistemi sorun oluşturmadıkça sürdürme geleneğini gözeterek "cumhuriyet idâresi"ni devam ettirmeyi tercih etti. Bu çerçevede Cezâyir-i Seb'a hakkındaki çalışmalar, Ada temsilcileri ve ilgili devletlerin dâhili nizâmı belirlemeye yönelik müzâkereleri sonrasında idarî statüyü belirleme kapsamında 1800, 1803 ve 1806 yıllarında ortaya konan üç anayasadan bahsetmektedirler¹³. Bu düzenlemelerin anayasal niteliği ve muhtevâları ayrı bir inceleme konusu olmakla birlikte, Osmanlı egemenliği altında bulunduğu 1800-1807 yılları arasında üçlü ittifak devletleri arasındaki rekabet, Fransa'nın da dâhil olduğu uluslararası bir soruna dönüşen konumu, iç karışıklıklarla karşı karşıya kalan istikrarsız yapısı ve bazen bağımsızlığa evrilen yönü Cezâyir-i Seb'a'nın idarî statüsünün çerçevesini belirlemede etkili olmuştur.

Ada temsilcileriyle Cumhuriyet'in bandirasını tespit etmeye yönelik görüşmeler yapılarak; lacivert zemin üzerine hıristiyan bir aziz olan Senmarko'yu temsil eden insan yüzlü ve kanatlı bir aslanın cumhuru meydana getiren adalara işaretlerle sağ elinde tuttuğu yedi ok, bu okların alt kısmına 1800 tarihi ve onun da altına haç işareti, Osmanlı himâyesine atfen de bandıranın çevresine kırmızı bir şerit çekilerek şeridin sol üst kenarına kuruluşa nispetle hicri 1214 tarihi yazılması kararlaştırılmıştı¹⁴.

¹³ Arfaoui, **Akdeniz'de Bir Uluslararası Çekişme Alanı: Yedi Ada Sorunu (1797-1815)**, s. 88 vd.; Uzunçarşılı, "Arşiv Vesikalarına Göre Yedi Ada Cumhuriyeti", s. 630-639; H. Baha Öztunç, **Yedi Ada Cumhuriyeti**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat 2007, s.21-28, 107-152; Örenç, "Yedi Ada Cumhuriyeti", s. 386.

¹⁴ Cumhuriyet'in bandırası için bkz. **BOA, HH.**, 175/7601A, 29 Zilhicce 1215; Uzunçarşılı, "Arşiv Vesikalarına Göre Yedi Ada Cumhuriyeti", s. 632.

Muâhedede yer alan hüküm ve imtiyâzlı statüsü gereği adalarda diğer devletlerin konsolosları bulunabilecek, önemli şehirlerde de kendileri konsolos bulundurabileceklerdi¹⁵.

Sonuç

Osmanlı-Rus ittifakı sonrası 1800 yılında Osmanlı Devlet'ine bağlı ve Rusya'nın kefâleti altında kurulan Cezâyir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuriyeti'nin Osmanlı taşra genel idarî sisteminden farklı, istisnâî idareye tâbi bir "eyâlet-i mümtâze" statüsünde olduğu görülmektedir. Cezâyir-i Seb'a, dâhilî ve hâricî işlerle ilgili kurallarda Dubrovnik Cumhuriyeti'nin; din, ibadet ve âyin gibi bazı hak ve özgürlüklerde de Eflak ve Boğdan'ın sahip olduğu imtiyâzlara mazhar olacaktı. Bu kapsamda Osmanlı Devleti'ne bağlı bir eyâlet-i mümtâze olma niteliği:

- İmtiyaz statüsünün milletlerarası antlaşma, ferman ve nizamnâmelerle belirlenmesi,
- Venedik Cumhuriyeti döneminde olduğu gibi Yedi Ada'nın yerel halkın seçtiği bir Senato tarafından idare edilmesi,
- Osmanlı Devleti'ne tâbi cizyegüzâr bir idare olarak maktu' şekilde her üç yılda bir 75.000 kuruş vergi ödenmesi,
- Mülkî, siyasî, dinî ve hukukî alanlara ilişkin dâhilî konularda serbest olması,
- Osmanlı Devleti'nin diğer devletlerle anlaşmaları ve dış siyaseti çerçevesinde haricî ilişkiler kurulmasıyla tezâhür etmekteydi.

Cezâyir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuriyeti, eyâlet-i mümtâze statüsünün getirdiği iç işlerinde serbest yapısıyla anayasaların ortaya çıkmaya başladığı XIX. yüzyılda, 1803 Anayasası örneğinde belirgin olduğu üzere, Osmanlı coğrafyasında görülmeye başlayan anayasaların belki de ilkinin ortaya çıkarması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır.

¹⁵ BOA, C.HR.,121/6024, 29 Zilhicce1216; BOA, HH., 176/7712 10 Şevval 1216.

Handwritten Ottoman Turkish text, likely a historical document or treaty. The text is dense and written in a cursive script. There are some marginal notes and a date stamp at the bottom left: "HAT 106/3077".

Cezâir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuru'nun kuruluşuna dâir muâhede

Cezâir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuriyeti bandırası

جزایر سبعه مجتمه جموری الجبلدی قولدیکن تقریب ترجمه سید ۱۳۶۲

سایه دین علی، محی و سطل اولدک جزایر سبعه مجتمه جموریکن حسن نظام و انتظامی و ذالطه المله سندن
سزده ظهور اولدک حال و اوضاعیه نیک و ضعی داخلی صورت حکومتیک بر آن اقدار اجرائیه متفق اولمقدن لایق
مذکور قولدی نیکان قرآن خیر و امانه به رسمه اعلی قولدی بی انشاء الله الی حسن نتیجه و حکم برکاتیه
خیر و مزولدی حتی اسبیل نمیشین اعلی الاستحصال در حال و لایق طریقه عیون مقتضای احوال
اولدی ایچ آستانه سعادت اقامت ایزد اولدک جمود قولدی طریق اولدک قوشلوس نصیب لایق
اولجیه قدر امور و صلحیدن وقت ایچین ایچیک دینه سندن اولون مایق ایلدی اولدیکن بریک بولدی
تقیق لایق هالدن اولغناه بولدی ایچیک دینه لایق اظمن طایان لغو کولون نام قورقه لوقدی
شدریک تقیق ایچین اقصا ایچیک قرین علم حطری بولدی دیکاینه تقریر مجامع اولدی

HAT 176/7671-A

Cezâyir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuriyeti mührü